

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อลดการใช้สารเคมีในการเกษตร กรณีศึกษา ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ร่วมกับชุมชนหาทางเลือกที่เหมาะสมในการลดการใช้สารเคมีในการเกษตร โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตลอดระยะเวลาศึกษา 1 ปี 6 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความไม่สบายใจต่อการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สารเคมีในการเกษตรเนื่องจากเกรงว่า ข้อมูลต่างๆ จะกระทบต่อผลผลิตของพวกเขาซึ่งจะทำให้ไม่มีผู้รับซื้อกรณีตรวจพบมีการใช้สารเคมี รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการลดการใช้สารเคมีในการเกษตรครั้งนี้โดยการสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง จำนวน 8 ราย เพื่อร่วมทดลองรูปแบบในการลดการใช้สารเคมี โดยสร้างความตระหนักถึงผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการลดต้นทุนในการผลิต เดิมเกษตรกรมักใช้สารเคมีเพราะความเคยชิน ความเชื่อ และความสะดวกเป็นการป้องกันก่อนเกิดโรคและใช้ในปริมาณมากทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง

รูปแบบใหม่ก่อนที่จะเริ่มปลูกหอมแดง มีการตรวจและปรับสภาพดินโดยใช้ปุ๋ยหมักผสมสารกันเชื้อรา (เดิมใช้ซีไค) ใช้ปูนขาวปรับสภาพดิน (เดิมไม่ใช้) ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี (เดิมใส่ 3 ครั้ง รูปแบบใหม่ใช้ 2 ครั้ง) การทดลองทำเป็นแปลงสาธิตจำนวน 2 งาน เปรียบเทียบกับการปลูกด้วยวิธีเดิม และมีการจดบันทึกค่าใช้จ่ายทุกขั้นตอนเพื่อเป็นการเปรียบเทียบต้นทุน ซึ่งเกษตรกรสามารถลดต้นทุนได้ประมาณ 3,000 บาทต่อไร่ หลังจากเก็บเกี่ยวเกษตรกรแกนนำภูมิใจในผลผลิตของตนว่ามีคุณภาพ และทำให้สุขภาพดีขึ้น

ในโครงการวิจัย ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตปุ๋ยใช้เองโดยใช้วัตถุดิบท้องถิ่นอันเป็นการช่วยลดต้นทุนอีกทางหนึ่ง และระหว่างการศึกษาได้จัดเวทีการเรียนรู้เป็นระยะๆ มีการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการลดสารเคมีในการเกษตร และสร้างเครือข่ายกับเกษตรกรในพื้นที่อื่น อีกทั้งเกษตรกรแกนนำยังได้ถอดบทเรียนร่วมกับเกษตรกรรายอื่นเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะของเกษตรกร รวมทั้งมีการให้เกษตรกรแกนนำไปพัฒนาความรู้โดยเข้ารับการอบรมเพื่อนำมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกรในชุมชน ในทุกขั้นตอนมีการเสนอผลให้กับผู้บริหารระดับท้องถิ่นเพื่อเห็นความสำคัญของการลดการใช้สารเคมีในการเกษตร หลังจากใกล้จบโครงการเกษตรกรแกนนำได้ตั้ง กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเผยแพร่แนวคิดในการลดการใช้สารเคมีในการเกษตรต่อไป

บทบาทของแต่ละหน่วยงาน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขรับผิดชอบในการตรวจหาสารเคมีตกค้างในร่างกายจากการใช้สารเคมีในการเกษตร และให้เกษตรกรตระหนักถึงอันตรายต่อสุขภาพ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนกิจกรรมของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี และประกันราคาผลผลิต

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมาจากประสบการณ์ชีวิต จากการปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งจะทำให้ชุมชนค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และค้นหาความคิดสร้างสรรค์มาผสมผสานในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้มีมูลค่า การเรียนรู้เช่นนี้ทำให้เกิดสำนึกใหม่ เกิดการตระหนักรู้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เริ่มจัดระเบียบชีวิตของตนเองซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ได้ในชุมชนโดยใช้ปัญญาต่อไป